

חייב אדם לראות עצמו כאילו יצא הוא ממצרים, ועוד שהעלה אותם משפל המדרגה לרום המעלה, שזכו לביזת מצרים ולביזת הים ויצאו ששים ושמחים. ואם תשאלו (מה) והרי מצינו ברבא, (מו) שהתפלל על הגשמים ולא נענה ואמר, רבש"ע אלקים באזנינו שמענו אבותינו ספרו לנו פועל פעלת בימיהם בימי קדם ואנו בעינינו לא ראינו. ובא מטר. ואח"כ היה בסכנה שהטריח בוראו. אבל אם תתבוננו תראו שיש הבדל גדול בין גדעון לתפלת רבא. א' שלגדעון הותר לו מפני שאמר לו המלאך ה' עמך גבור החיל, אמר ויש ה' עמנו וגו', ועוד שלא אמר בעינינו לא ראינו. ורק נתכוין שיתקדש שם ה' ובזכות זה ניצול. נמצא שגדעון ניצל מבני עירו ובמלחמה לא בחיל ולא בכח. אבל רבא אם ראה אדם שהתפלל ולא נענה היה צריך לחזור ולהתפלל.

ויש מפרשים, ויש ה' עמנו, שהרי כאן לא נאמר ויוסיפו לעשות הרע, היינו שעבדו אלהים אחרים ועזבו לגמרי את אלקי ישראל, אלא עבדוהו בשיתוף א"כ טען גדעון למה באתנו כל הרעה. ולמדים אנו שבזמן של צרות ופורענות עלולים ח"ו ליפול לידי רפיון ולשאול שאלות, אבל כל זה בא מחוסר ידיעתנו בהנהגת הקב"ה בעולם, שאין בן תמותה יכול להבינה.

ומעשה היה בתלמידו של הרמב"ן ז"ל (מו) שחלה, ובא הרמב"ן לבקרו. וראה שקצו קרוב והולך לבית עולמו. אמר לו, שמע נא בני את אשר אצוך. דע שבעולם העליון יש היכל עליון ושמה כסאות למשפט והשכינה נצבת בעדתם. הא לך קמיע, ודע שבקמיע זו יפתחו לך כל שערי ההיכלות שברקיע. עד שתגיע להיכל העליון הזה ושם תשאל כמה שאלות עצומות שיש לי בנוגע לכלל ישראל, ואת השאלות נתן לו בכתב, וביקשו שלאחר מאה ועשרים יבא אליו בחלום ויגיד לו התשובות שישמע שם. והתלמיד נפטר לבית עולמו. ויהי היום והרמב"ן היה יושב על יד חלוננו ולומד תורה, והנה דמות תלמידו הופיעה לנגד עיניו. אמר לו התלמיד ידע רבינו שבכל מקום שבאתי והראיתי את הקמיע נפתחו בפני השערים ונתנו לי רשות לעלות מעלה מעלה עד ההיכל הזה שאמר לי, וכשרציתי לשאול את הקושיות שהכין לי רבי ומורי, נראה לי מיד שכל הקושיות אינן קיימות בעולם האמת. ששם עלמא דקשוט והכל בצדק ובמשפט.

ויפן אליו ה' ויאמר לך בכחך זה והושעת את ישראל מכף מדין הלא שלחתך (ו. יד).

ויפן אליו ה'. (מח) שפנה אליו והלבישו גבורה ואמר לו לך בכחך זה. בכח שהוסיף לו. שנתחדש לו כח על כחו. ורבותינו דרשו בכח הזכות הזה שלימדת סגוריה על ישראל. שכבר נתבאר (מעם לועז ריש דברים) המצוה הגדולה שיש בזה ללמד סגוריה על כלל ישראל ועונש המדבר לשון הרע על ישראל. ואמר לו, לך בכחך "זה", (מט) היינו לא בכח הגוף שלך, אלא בכח הרוחני שהיית כואב כאבם של ישראל ותבעת עלבונם. ואל תחשוש שמא גרם החטא, שהרי עדיין מחזיקים ישראל ברעתם, הלא שלחתך. שאין הבטחה זו כשאר הבטחות, שזכות זו של לימוד סגוריה על ישראל תעמוד לך, אע"פ שהם עודם מחזיקים ברעתם. ונאמר ויפן אליו ה', שהפך מדת הדין למדת הרחמים.

וכבר אמרו על אחד מהמלכים שהיה ממחר בהליכתו כשהיה הולך, ושאלו אותו על עילת הדבר, ואמר, לפי שהוא רחוק יותר מדרך הגאווה ויותר מהר להשלמת החפץ. ועוד מדות אחרות גרועות יש לבעל גאווה, שכשהוא הולך עם האנשים, מגביה קומתו והולך בקומה זקופה, ואינו מקדים שלום לכל אדם, ואינו מכבד את הבריות, ורוצה שיכבדוהו אחרים. וכל דבריו ומנהגותיו ומשאו ומתנו עם הבריות הם על דרך הגאווה וגסות הרוח, עד שילאו ממנו האנשים ויתגנה בעיניהם ניתרחקו ממנו בתכלית הריחוק, מפני גאותו.

ומסעיפי המדה המגונה הזאת יוצאת היהירות, שהיא מדה שנואה ומשוקצת ביותר לפני המקום ולפני הבריות, שכן מצינו באלישע, מפני שנתייהר ואמר, לולי פני יהושפט מלך יהודה אני נשא אם אביט אליך ואם אראך (מ"ב ג). נתעלמה ממנו רוח הקודש, שנאמר, ועתה קח לי מנגן והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה'. ואמרו חז"ל, (קסד) כל המתיהר, אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו, ואם נביא הוא נבואתו מסתלקת ממנו. אם חכם הוא חכמתו מסתלקת ממנו מנגן, מהלל. כששאלוהו בני בתירה, אם פסח דוחה שבת אם לאו, והשיב להן שדוחה שבת ומנוהו נשיא עליהן. והיה יושב ודורש בהלכות פסח כל היום כלו. התחיל מקנטרן בדברים, ואמר להן, מי גרם לכם שאעלה מבבל ואהיה נשיא עליכם, עצלות שהיתה בכם שלא שמתם שני גדולי הדור שמעיה ואבטליון. אמרו לו שכח ולא הביא סכין מערב שבת מהו, אמר להן, הלכה זו שמעתי ושכחתי, אלא הנח להן לישראל, אם אינן נביאים, בני נביאים הן. למחר, מי שפסחו טלה תחב לו בצמרו. מי שפסחו גדי תחב לו בין קרניו. ראה מעשה, ונזכר הלכה ואמר, כך מקובל אני מפי שמעיה ואבטליון. והלא הלל ענותן גדול היה ולא קנטרן מתוך גסות הרוח אלא דרך תוכחה, ואף על פי כן מתוך שקנטרן דרך יהירות, נתעלמה הלכה ממנו ואמר, הלכה זו שמעתי ושכחתי.

מכל זה אנו למדים שמאוסה הגאווה וחביבה הענוה ולכך זכה גדעון להושיע את ישראל לפי שנהג בצניעות ובענוה.

מקורות: (א) שו"ט, (ב) מנחה קטנה, (ג) תרגום, (ד) ר"י קרא, (ה) ר' תנחום הירושלמי, (ו) כ"י, (ז) רד"ק, (ח) קה"י, (ט) שם, (י) כ"י, (יא) קה"י, (יב) ב"מ נט, (יג) תנחומא בהר ג, (יד) לב אהרן, (טו) שם, (טז) כ"י, (יז) קה"י, (יח) מנחה קטנה, (יט) סדר עולם פ"ב, (כ) קה"י, (כא) לב אהרן ורלב"ג, (כב) ר"י אברבנאל, (כג) לב אהרן, (כד) אברבנאל, (כה) קה"י, (כו) רד"ק, (כז) חז"ל, (כח) א"ר פ"ב, (כט) לב אהרן עפ"י התרגום, (ל) קה"י ומפרשים, (לו) מנחה קטנה, (לבד) ע"י רד"ק ורלב"ג ור"י אברבנאל, (לה) ברכות נד, סג, (לו) לב אהרן, (לו*) רש"י, (לז) כ"י, (לח) ר' ישעי, (לט) ר"י קרח, (מ) מדרש תלפיות, (מא) כסא לשלמה, קה"י לפי או"ח תקל"ז, (מב) יל"ש, א"ר ורש"י, (מג) מפרשים, (מד) בשם י פרובינציאלי, (מה) תענית כה, תפלת חיים, (מו) רי"פ הנ"ל, (מז) מובא בספר קב"ה שבת לר"ש ינוסקי, (מח) רלב"ג, (מט) בשם רי"פ, מנ"ק, (נ) אבן שועיב סוף ג בא, (נא) רש"י, (נב) ת"י, (נגד) רש"י ורד"ק, (נה) ד"ע, (נו) מנ"ק, רד"ק, (נז) רי"פ, (נח) עק"י נז, (נט) אברבנאל, (ס) לב אהרן בשם דרשן, (סא) ר"ס גאון וע"י חובות הלבבות ש"ל על פי כתב יד בירושלים תשל"ב עמוד קמז, (סב) רש"י